

Brüssel, 10. veebruar 2021
REV1 – asendab 18. jaanuari 2021. aasta
teate

TEADE SIDUSRÜHMADELE

ÜHENDKUNINGRIIGI VÄLJAASTUMINE JA ELI NORMID RIIGIABI VALDKONNAS

Alates 1. veebruarist 2020 on Ühendkuningriik Euroopa Liidust välja astunud ja temast on saanud kolmas riik¹. Väljaastumislepinguga² on ette nähtud üleminekuperiood, mis lõppes 31. detsembril 2020. Samuti on väljaastumislepinguga ette nähtud teatavad väljaastumisega seotud sätted, mida hakati kohaldama, kui üleminekuperiood lõppes.

Seetõttu tuletatakse kõigile huvitatud isikutele meelde, milline on õiguslik olukord alates üleminekuperioodi lõpust (osa A allpool). Käesolevas teates selgitatakse ka alates üleminekuperioodi lõpust Põhja-Iirimaa suhtes kohaldatavaid õigusnorme (osa B allpool).

A. ÕIGUSLIK OLUKORD ALATES ÜLEMINEKUPERIOODI LÕPUST

1. RIIGIABI MENETLUSED

Riigiabi, mida Ühendkuningriik alates üleminekuperioodi lõpust annab, ei kuulu alates sellest kuupäevast enam ELi kontrolli alla, välja arvatud juhul, kui see mõjutab Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokollil alusel toimuvat Põhja-Iirimaa ja Euroopa Liidu vahelist kaubandust³. Seega ei ole Euroopa Komisjonil enam õigust uurida võimalikke riigiabimeetmeid, mida Ühendkuningriik alates sellest kuupäevast rakendab, ega teha nende kohta otsuseid. Seetõttu ei saa sidusrühmad esitada Euroopa Komisjonile selliste meetmete kohta ametlikke kaebusi.

Enne üleminekuperioodi lõppu antud Ühendkuningriigi riigiabi suhtes kohaldatakse järgmisi norme.

¹ Kolmas riik on riik, mis ei ole ELi liige.

² Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (ELT L 29, 31.1.2020, lk 7), edaspidi „väljaastumisleping“.

³ Üksikasjad Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokollil riigiabisätete kohta on esitatud teate B osas.

Vastavalt väljaastumislepingu artikli 92 lõikele 1 on Euroopa Komisjon pädev jätkama mis tahes pooleliolevaid menetlusi,⁴ mis on seotud Ühendkuningriigi antud riigiabiga.

Vastavalt väljaastumislepingu artikli 93 lõikele 1 on Euroopa Komisjon nelja aasta jooksul pärast üleminekuperioodi lõppu samuti pädev algatama uusi haldusmenetlusi enne üleminekuperioodi lõppu antud Ühendkuningriigi riigiabi suhtes.

Vastavalt väljaastumislepingu artikli 95 lõikele 1 on Euroopa Komisjoni otsused sellisel juhul Ühendkuningriigi suhtes siduvad ja täitmisele pööratavad.

Sellise otsuse täitmata jätmise korral jääb Euroopa Komisjonile lisaks õigus pöörduda nelja aasta jooksul pärast üleminekuperioodi lõppu või nimetatud otsuse tegemise kuupäeva – olenevalt sellest, kumb on hilisem – Euroopa Liidu Kohtu poole⁵. Kohtu otsused sellistes asjades on Ühendkuningriigi suhtes siduvad ja täitmisele pööratavad.

Sellest tulenevalt saavad sidusrühmad jätkuvalt kas ametliku kaebuse teel või muul viisil Euroopa Komisjonile teatada võimalikust ebaseaduslikust riigiabist, kui Ühendkuningriik on selle andnud enne üleminekuperioodi lõppu. See hõlmab ka juhtumeid, kus abi makstakse välja alles hiljem, tingimusel et abisaaja juriidiline õigus abi saamiseks tekkis enne üleminekuperioodi lõppu.

2. RIIGIABI SISULISED SÄTTED

Erandlikult viidatakse teatavates Euroopa Komisjoni riigiabi suunistes sätestatud kokkusobivuse kriteeriumides ELi liikmesriikide vahelisele koostööle ja/või teatavale ELi või EMP mõõtmele⁶. Pärast üleminekuperioodi lõppu ei võeta Ühendkuningriiki enam selliste kriteeriumide raames arvesse, mistõttu liikmesriikidel tuleb seda kõnealuste sätete alusel uue abi andmisel nõuetekohaselt arvestada.

Sellel on viivitamatu mõju olemasolevate abikavade raames abi saavatele ettevõtjatele, nimelt teatavatele merendusvaldkonna sidusrühmadele. Pärast üleminekuperioodi lõppu ei kvalifitseeru Ühendkuningriigis registreeritud laevad enam „EMP lipu all sõitvateks laevadeks“. Sellel võivad olla ettevõtjate jaoks järgmised tagajärjed.

Ettevõtjad, sealhulgas (vajaduse korral) laevahaldusettevõtjad, ei pruugi enam olla abikõlblikud riiklike tonnaažimaksuga maksustamise kavade alusel, mille kohaselt

⁴ Poolelioleva menetlusena käsitatakse menetlust, millele on enne üleminekuperioodi lõppu määratud juhtuminumber (vt väljaastumislepingu artikli 92 lõike 3 punkt a).

⁵ Vt vastavalt väljaastumislepingu artikli 87 lõiked 1 ja 2.

⁶ Näiteks mõnes õigusaktis on ette nähtud suurem abi osatähtsus, kui on tegu ELi liikmesriikide ja/või EMP lepinguosaliste vahelise piiriülese koostööga.

nad peaksid suurendama EMP lipu all sõitvate laevade osakaalu või vähemalt hoidma selle teataval tasemel ja/või täitma EMPi lipuga seotud miinimumnõudeid⁷.

Ettevõtjad ei pruugi enam olla abikõlblikud riiklike kavade alusel, mille kohaselt liikmesriigis registreeritud laevadel töötavate meremeeste palgaga sidumata tööjõukulud vabastatakse (osaliselt) maksudest. Pärast üleminekuperioodi lõppu ei ole Ühendkuningriigis registreeritud laevadel töötavad meremehed enam selliste kavade alusel abikõlblikud. Lisaks ei ole enam teatavatel juhtudel abikõlblikud liikmesriigis registreeritud laevadel töötavad Ühendkuningriigi kodanikud (nt meremehed, kes töötavad liidu sadamate vahel regulaarseid reisijateveeteenuseid osutataval laevadel)⁸.

Seepärast soovitatakse merendusvaldkonna sidusrühmadel kontrollida, kuidas need muutused neid mõjutavad.

B. PÕHJA-IIRIMAA JA EUROOPA LIIDU VAHELIST KAUBANDUST MÕJUTAVA ABI SUHTES KOHALDATAVAD NORMID

Alates üleminekuperioodi lõpust kohaldatakse Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokoll (edaspidi „protokoll“)⁹. Protokoll kohaldamisele annab perioodiliselt nõusoleku Põhja-Iirimaa assamblee, kusjuures protokoll esialgse kohaldamise periood kestab neli aastat pärast üleminekuperioodi lõppu¹⁰.

Protokoll kohaselt kohaldatakse teatavaid ELi õiguse sätteid seoses Põhja-Iirimaaga ka Ühendkuningriigi suhtes ja Ühendkuningriigis.

Protokollis artiklis 10 on sätestatud, et „*käesoleva protokoll 5. lisas loetletud liidu õiguse sätteid kohaldatakse Ühendkuningriigi suhtes, sealhulgas meetmete osas, millega toetatakse põllumajandustoodete tootmist ja nendega kauplemist Põhja-Iirimaal, seoses meetmetega, mis mõjutavad kõnealust kaubandust Põhja-Iirimaa ja liidu vahel, mille suhtes kohaldatakse käesolevat protokollit*”¹¹.

See tähendab, et nii ELi liikmesriikide kui ka Ühendkuningriigi suhtes kohaldatakse jätkuvalt ELi riigiabi eeskirju, kui nende antav riigiabi mõjutab protokoll alusel Põhja-Iirimaa ja Euroopa Liidu vahel toimuvat kaubandust. Vastavalt protokollile kohaldatakse kõnealuseid eeskirju kaubavahetuse ja elektrienergia hulgituru suhtes¹². Sellise abi puhul

⁷ Vt komisjoni teatis C(2004) 43 „Ühenduse suunised meretranspordile antava riigiabi kohta“ (ELT C 13, 17.1.2004, lk 3), edaspidi „meretranspordile antava riigiabi suunised“, punkt 3.1.

⁸ Vt meretranspordile antava riigiabi suuniste punkt 3.2.

⁹ Väljaastumislepingu artikkel 185.

¹⁰ Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokoll artikkel 18.

¹¹ Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokoll artikkel 10.

¹² Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokoll artiklid 5–9.

säilib Euroopa Komisjoni ning Euroopa Liidu Kohtu ja Üldkohtu (edaspidi „liidu kohtute“) pädevus¹³.

Käesolevas osas käsitletakse esiteks protokollis artikli 10 kohaldamisala ja selgitatakse, mida peetakse silmas mõistega „mõju kaubandusele“ vastavalt liidu kohtute välja töötatud põhimõtetele. Käesoleva osa teises punktis selgitatakse mõningaid protokollis artikli 5 lõikega 6 seotud küsimusi. Esitatud selgitused ei kata kõiki teemasid. Nende eesmärk on anda ELi liikmesriikide ja Ühendkuningriigi kohtutele ja abi andvatele asutustele suuniseid Põhja-Iirimaa ja liidu vahelisele kaubandusele avalduva mõju mõiste kohaldamiseks.

1. IIRIMAA JA PÕHJA-IIRIMAA PROTOKOLLI ARTIKKEL 10

Protokollis artiklit 10 kohaldatakse üksnes meetmete suhtes, mis mõjutavad protokollis alusel Põhja-Iirimaa ja liidu vahel toimuvat kaubandust, s.t kaubavahetust ja ühtset elektriturgu¹⁴.

See ei tähenda aga, et hõlmatud on ainult sellised riigiabi meetmed, mis on seotud kaupade (sealhulgas põllumajandus- ja kalandustoodete, vt allpool) tootmise ja/või nendega kauplemisega või ühtse elektrituruga. Protokollis artikli 10 kohaldamisalasse võib kuuluda mis tahes majandustegevuseks ette nähtud avaliku sektori toetus, kui on võimalik kindlaks teha, et see mõjutab asjaomast kaubandust Põhja-Iirimaa ja liidu vahel. Näiteks võib protokollis artikli 10 kohaldamisalasse kuuluda avaliku sektori toetus, mida antakse teenuse osutajale (olenemata tema asukohast), kelle kliendid tegelevad protokollis alusel toimuva kaubandusega.

Lisaks kohaldatakse vastavalt protokollis artiklile 10 mis tahes meetme suhtes, millega toetatakse Põhja-Iirimaaal põllumajandus- ja kalandustoodete tootmist ja nendega kauplemist, protokollis 5. lisas loetletud liidu riigiabi eeskirju, juhul kui meede mõjutab asjaomast kaubandust Põhja-Iirimaa ja liidu vahel. Samal ajal on protokollis artikli 10 lõikega 2 ette nähtud erand liidu õiguse kohaldamisest kindlaksmääratud iga-aastase kogutoetuse ülemmäära piires, tingimusel et kõnealuse erandi alla kuuluva toetuse kindlaksmääratud minimaalne protsendimäär on kooskõlas WTO põllumajanduslepingu 2. lisa sätetega. Kõnealune ülemmäär ja minimaalne protsendimäär on kindlaks määratud (Euroopa Liidu ja Ühendkuningriigi) ühiskomitee 17. detsembri 2020. aasta otsusega nr 5/2020¹⁵. Kõik meetmed, millega toetatakse Põhja-Iirimaaal põllumajandus- ja kalandustoodete tootmist ja nendega kauplemist ning mis ei ole hõlmatud nimetatud erandiga ja mõjutavad asjaomast kaubandust Põhja-Iirimaa ja Liidu vahel, kuuluvad protokollis artikli 10 lõike 1 kohaldamisalasse.

¹³ Vt Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokollis artikli 12 lõige 4.

¹⁴ Vt Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokollis artiklid 5–9.

¹⁵ Suurbritannia ja Põhja-iiiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepinguga loodud ühiskomitee 17. detsembri 2020. aasta otsus nr 5/2020, millega määratakse kindlaks Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokollis artikli 10 lõike 2 kohane erandiga hõlmatud iga-aastase kogutoetuse esialgne ülemmäär ja esialgne minimaalne protsendimäär (ELT L 443, 30.12.2020, lk 13).

Protokolli artikli 10 kohaldamisel tuleb selle mõistet „mõju kaubandusele“ tõlgendada vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõikes 1 kasutatud samale mõistele.

17. detsembril 2020 tegi EL väljaastumislepingu artikliga 164 loodud ühiskomitees järgmise ühepoolse deklaratsiooni: „*Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 kohaldamisel protokolli artikli 10 lõikes 1 osutatud olukordade suhtes võtab Euroopa Komisjon nõuetekohaselt arvesse asjaolu, et Põhja-Iirimaa moodustab lahutamatu osa Ühendkuningriigi siseturust. Euroopa Liit rõhutab, et kõnealuse protokolli alusel Põhja-Iirimaa ja liidu vahel toimuvale kaubandusele avalduv mõju ei saa mingil juhul olla üksnes hüpoteetiline või oletuslik, ilma et see oleks päriselt või otseselt seotud Põhja-Iirimaaga. Tuleb kindlaks teha, miks meetmel võib olla Põhja-Iirimaa ja liidu vahelisele kaubandusele selline mõju, lähtudes meetme tegelikust prognoositavast mõjust.*”¹⁶

Deklaratsiooniga selgitatakse protokolli artikli 10 lõike 1 kohaldamisala. See ei piira siiski seda, kuidas tõlgendavad mõistet „mõju kaubandusele“ liidu kohtud; kõnealust tõlgendust selgitatakse allpool.

Seejuures tuleks tähele panna, et sõnadega „*ei saa mingil juhul olla üksnes hüpoteetiline või oletuslik, ilma et see oleks päriselt või otseselt seotud Põhja-Iirimaaga*” ja selgitusega, et järeldus tuleb teha, „*lähtudes meetme tegelikust prognoositavast mõjust*”, täpsustatakse neile eelnevat väljendit „*kõnealuse protokolli alusel Põhja-Iirimaa ja liidu vahel toimuvale kaubandusele avalduv mõju*”. Kõnealune täpsustus on täielikult kooskõlas liidu kohtute praktikaga (vt allpool), mille kohaselt mõju kaubandusele ei saa olla üksnes hüpoteetiline või oletuslik, vaid see peab olema tõendatud ja ulatuma asjaomase kaubanduseni, s.t protokolli artikli 10 lõike 1 puhul Põhja-Iirimaa ja liidu vahelise kaubanduseni.

Seega deklaratsiooniga ei muudeta liidu kohtute tõlgendust „mõjust kaubandusele“, vaid selgitatakse seda.

1.1. Riigiabi mõiste

Komisjoni teatises riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses¹⁷ on sätestatud, et juhtumi käsitamiseks „mõjuna kaubandusele“ „*ei ole vaja tõendada, et abil on tegelik mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele, vaid üksnes seda, kas riigiabi võib kõnealust kaubandust kahjustada. Liidu kohtud on leidnud, et kui liikmesriigi antud eelis tugevdab ühe ettevõtte positsiooni [sellises] kaubanduses võrreldes teiste konkureerivate ettevõtetega, tuleb eeldada, et nimetatud eelis kahjustab seda kaubandust.*”¹⁸

¹⁶ https://ec.europa.eu/info/publications/unilateral-declarations-eu-and-uk-application-unions-state-aid-rules-under-article-10-ie-ni-protocol_en.

¹⁷ Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses (ELT C 262, 19.7.2016, lk 1).

¹⁸ Teatis riigiabi mõiste kohta, punkt 190 (ilma joonealuste märkusteta).

Kohtupraktika kohaselt tuleb seega eeldada, et mõju kaubandusele on olemas, kui riigi vahenditest antud rahaline toetus tugevdab ühe ettevõtja positsiooni kaubeldaval turul võrreldes teiste konkureerivate ettevõtjatega¹⁹. Samuti on mõju kaubandusele olemas juhul, kui on vähemalt mõeldav, et abisaaja konkureerib muudes liikmesriikides asutatud ettevõtjatega. Liidu kohtud on märkinud, et „*abi moonutab konkurentsi, kuna see tugevdab abi saavate ettevõtjate finantsseisundit ja tegutsemisvabadust võrreldes konkurentidega, kes abi ei saa. Niivõrd, kuivõrd sellist mõju on tunda [liidu]siseses kaubanduses, kahjustab see seda*“²⁰.

Abi võib mõjutada liidusisest kaubandust isegi juhul, kui abi saav ettevõtja ekspordib peaaegu kogu oma toodangu väljapoole liitu²¹. See tuleneb asjaolust, et abi annaks seda saavale ettevõtjale võrreldes teiste liidu ettevõtjatega konkurentsieelise. Kohus on samuti selgitanud, et mõju kaubandusele ei pea ületama teatavat olulist määra, välja arvatud juhul, kui kohaldatakse vähese tähtsusega abi eeskirju²². See tähendab, et piisab isegi väga väikesest või ainult võimalikust mõjust kaubandusele²³. Samas ei saa mõju kaubandusele olla üksnes hüpoteetiline või oletuslik, vaid peab olema tõendatud²⁴. Seega ei kuulu näiteks üksnes kohaliku mõjuga meetmed riigiabi eeskirjade kohaldamisalasse²⁵. See, kui abi antakse kõigile teatavas majandussektoris tegutsevatele ettevõtjatele, ei välista mõju kaubandusele, sest abisaajatele hüvitatakse kulud, mis neil oleks muidu tulnud ise kanda.

1.2. Põhja-Iirimaa ja liidu vahelisele kaubandusele avalduva mõju mõiste

Selleks et abi mõjutaks kaubandust Põhja-Iirimaa ja liidu vahel, ei pea abisaaja tingimata asuma ELi liikmesriigis ega Põhja-Iirimaaal ega otseselt osalema Põhja-Iirimaa ja liidu vahelise kaubanduses.

Mis tahes abi, mille ettevõtja on saanud liikmesriigilt või Ühendkuningriigilt, võidakse käsitada Põhja-Iirimaa ja liidu vahelist kaubandust mõjutavana, kui see mõjutab teisel turul tegutsevate ettevõtjate võimalusi kõnealuses kaubanduses osaleda või annab abisaajale parema võimaluse liidu või Põhja-Iirimaa turule sisenemiseks, kui ta peaks seda soovima²⁶. Eelkõige võivad

¹⁹ Kohtuasi 730/79: Philip Morris vs. komisjon, ECLI:EU:C:1980:209, punkt 11.

²⁰ Kohtuasi C-310/99: Itaalia vs. komisjon, ECLI:EU:C:2002:143; kohtuasi T-291/11: Portovesme vs. komisjon, ECLI:EU:T:2014:896; ja kohtuasi T-308/11: Eurallumina vs. komisjon, ECLI:EU:T:2014:894.

²¹ Kohtuasi C-142/87: Belgia vs. komisjon („*Tubemeuse*“), ECLI:EU:C:1990:125.

²² Kohtuasi T-55/99: CETM vs. komisjon, ECLI:EU:T:2000:223, punkt 86; kokkuvõte, punkt 6.

²³ Kohtuasi C-518/13: Eventech, ECLI:EU:C:2015:9; kohtuasi C-706/17: Achema jt, ECLI:EU:C:2019:407; kohtuasi C-659/17: Azienda Napoletana Mobilità, ECLI:EU:C:2019:633; kohtuasi T-578/17 a&o hostel and hotel Berlin vs. komisjon, ECLI:EU:T:2019:437.

²⁴ Kohtuasi T-728/17: Marininvest ja Porting vs. komisjon, ECLI:EU:T:2019:325, punkt 81.

²⁵ Teatis riigiabi mõiste kohta, punkt 196.

²⁶ Ühendatud kohtuasjad C-197/11 ja 203/11: Libert jt, ECLI:EU:C:2013:288.

protokolli artikli 10 kohaldamisalasse kuuluda väljaspool Põhja-Iirimaa asuvad Ühendkuningriigi ettevõtjad, kui saab tõendada neile antud abi võimalikku mõju Põhja-Iirimaa ja liidu vahelisele kaubandusele. Selline olukord võib tekkida eriti siis, kui ettevõtja tegutseb Põhja-Iirimaa või kaupleb Põhja-Iirimaa, sest sel juhul võib abi piirata liidu konkurentide võimalusi sellel turul tegutseda.

Selgituseks on järgnevalt esitatud näited meetmetest, mida tõenäoliselt käsitatakse Põhja-Iirimaa ja liidu vahelist kaubandust mõjutavana:

- maksukava, millest saab otseselt või kaudselt kasu mõni Põhja-Iirimaa kauplev ettevõtja;
- finantsteenuste osutajatele pakutavad stiimulid, mis võimaldavad Põhja-Iirimaa ja liidu vahelises kaubanduses osalevatel tootmis- ja elektrienergiaetevõtjatel saada odavamalt laenu ja seega eelise võrreldes oma kaubanduspartneritega;
- sellistele raskustes olevatele tootmisettevõtjatele antav abi, mille kaupu müüakse Põhja-Iirimaa.

2. IIRIMAA JA PÕHJA-IIRIMAA PROTOKOLLI ARTIKLI 5 LÕIGE 6

Protokolli artikli 5 lõikes 6 on sätestatud teatavad nimetatud protokolliga seotud erimeetmed²⁷. Niivõrd kui need meetmed mõjutavad Põhja-Iirimaa ja liidu vahelist asjaomast kaubandust (s.t kaubavahetust ja elektrienergia hulgiturgu), kohaldatakse nende suhtes protokolli riigiabi käsitlevat artiklit 10.

Selle tulemusena on Ühendkuningriigil protokolli artikli 5 lõike 6 kohaselt võimalik loobuda tollivõla sissenõudmisest või maksta tollimaks ettevõtjatele tagasi, kuid ainult kooskõlas ELi riigiabi eeskirjadega. Seepärast tuleks juhul, kui kolme aasta tagasimaksed ületavad 200 000 eurot (s.t vähese tähtsusega abi künnist), teatada sellest Euroopa Komisjonile, välja arvatud siis, kui kohaldatakse erandit.

Kui Euroopa Komisjon hindab selliste abimeetmete kokkusobivust, võtab ta vastavalt vajadusele arvesse Põhja-Iirimaa olukorda.²⁸

Üldteave riigiabi alaste liidu õigusaktide kohta on esitatud ELi riigiabi eeskirju käsitleval Euroopa Komisjoni veebisaidil (https://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html). Vajaduse korral lisatakse sellele lehele täiendavat teavet.

²⁷ Põhja-Iirimaaale toodud kaupadelt sisse nõutud tollimaksude tagastamine Ühendkuningriigi poolt; Põhja-Iirimaaale toodud kaupade puhul tekkinud tollivõla sissenõudmisest loobumine (Ühendkuningriigi poolt); tingimuste sätestamine (Ühendkuningriigi poolt), mille korral tuleks tagasi maksta tollimaks kaupadelt, mille puhul on tõendatav, et need ei sisenedu liitu; ettevõtjatele kompensatsiooni pakkumine (Ühendkuningriigi poolt), et korvata nende sätete kohaldamise mõju.

²⁸ Iirimaa ja Põhja-Iirimaa protokolli artikli 5 lõige 6.

Euroopa Komisjon
Konkurentsi peadirektooraat